

Tomaszewski, Jerzy

„Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990): IV zväzok: M-Q”, Martin 1990 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 83/1, 155-156

1992

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990): IV zväzok: M-Q, Martin 1990, Matica slovenská, s. 562, ilustr.

Najnowszy tom „Słowackiego Słownika Biograficznego” zasługuje na uwagę zarówno z punktu widzenia jego walorów informacyjnych, jak też z tego względu, że ukazał się w przełomowym politycznie okresie dziejów Słowacji. Przygotowywany był jeszcze w warunkach cenzury ideologicznej, aczkolwiek widać już w nim pewne zmiany. Wydawcy w posłowie zastrzegają, że nie mieli możliwości wprowadzić do gotowego już tomu niezbędnych poprawek (ukończony został w marcu 1989 r., podpisany do druku w grudniu tegoż roku) i zwracają uwagę na rozmaite przeszkody przeciw którym musieli walczyć; tak np. spis współautorów mogli opublikować dopiero w III tomie wydawnictwa. Na dobro wydawców i autorów zapisać jednak należy, iż nieunikniona danina politycznym mocodawcom odbiła się jedynie w ograniczonej mierze na słowniku.

Podstawowe założenia wydawnictwa są analogiczne, jak w „Polskim Słowniku Biograficznym”: dostarczanie rzeczowych wiadomości o osobach związanych z dziejami Słowacji. W porównaniu z polskim wydawnictwem, recenzowany słownik jest jednak skromniejszy pod względem objętości, natomiast uwzględnia nieco szerszy krąg osób. Znalazło się więc miejsce dla wielu Węgrów, których okoliczności skierowały na ziemie słowackie, znalazł się także biogram marszałka Ródiona Malinowskiego.

Z uznaniem należy podkreślić, że wydawcy starali się z powodzeniem podawać informacje o ludziach niezależnie od tego, jak oceniano ich postawę polityczną. Dzięki temu zamieścili liczne biogramy działaczy ludackich, zarówno skazanych za kolaborację, jak tych, którzy schronili się na emigracji i aktywnie zwalczali system polityczny panujący w Czechosłowacji.

Poszczególne biogramy zawierają przede wszystkim informacje rzeczowe, natomiast sformułowania osądzające stanowią margines, zapewne nieuniknione z przyczyn politycznych. Podkreślić należy, iż pod tym względem tom IV prezentuje się znacznie korzystniej od poprzednich, choć i tam dominowała troska o rzeczowość. Charakterystyczne jest porównanie hasła Beneš Edvard (tom I) z hasłem Masaryk Tomáš Garrigue (tom IV). W drugim przypadku elementy oceny ideologicznej zostały sprowadzone do niemal niezauważalnego minimum. Podobnie rzeczowy charakter ma hasło Mach Alexander, jakkolwiek mowa w nim o polityku, który należał do najbardziej zaangażowanych po stronie III Rzeszy. Natomiast dostrzegam zbyt wiele elementów oceny ideologicznej w hasle Novotný Antonín; wpłynęła ona zapewne także na oględność krytycznych sformułowań o jego polityce.

Nie zawsze jest to również pełna informacja. Tak więc w biografii A. Macha zabrakło danych, co robił po wyjściu z więzienia w 1968 r. do śmierci w 1980 r. Podobnie nie znajdujemy nawet wzmianki co robił w latach 1945—1970 Pavol Macek, działacz niekomunistycznego ruchu oporu. Domyślać się też można, że ofiarą cenzora padali ludzie zaangażowani w ruch reformatorski 1968 r. oraz znajdu-

jący się w opozycji lat następnych. Jeśli tak się działo to sądzę, że byłoby stosownym zadośćuczynieniem zamieszczenie odpowiednich uzupełnień w ostatnim tomie „Słownika”.

Wydawcy zastrzegają w posłowie do IV tomu, że w wielu przypadkach zamieszczone biogramy zawierają luki oraz nieścisłości, gdyż nie udało się zdobyć niezbędnych materiałów. Dotyczy to zwłaszcza osób o regionalnym znaczeniu oraz emigrantów. Takie zastrzeżenie należałoby w gruncie rzeczy formułować przy każdym słowniku biograficznym, ale w tym przypadku ma ono szczególne znaczenie, ze względu na wieloletnie odcięcie historyków słowackich od szerszych kontaktów międzynarodowych.

Krytyka autorów i wydawców za uleganie koniecznościom politycznym byłaby oczywiście bezzasadna, tym bardziej, że zdołali ograniczyć do minimum ujemne tego skutki. Natomiast dwie kwestie związane z koncepcją wydawnictwa wywołują wątpliwości. Pierwsza to sprawa ortografii wielu nazwisk węgierskich. Z reguły słownik podaje te nazwiska zgodnie z wymową słowacką, choć wbrew oryginalnej pisowni. Tak więc członkowie magnackiej rodziny Pálffy są podani jako Pálfi, jedynie w nawiasie zaznaczono ortografię węgierską. Jest Madáč Aladár i w nawiasie węgierska forma nazwiska Madách. Przykłady można mnożyć, choć zarazem spotykamy oryginalną ortografię nazwiska Pallya (lecz nie imienia, jest Štefan zamiast István).

Czytelnik przyzwyczajony do stosowania oryginalnej ortografii może być dezorientowany zwłaszcza wówczas, gdy różni się ona znacznie od ortografii słowackiej. Niezależnie od tego nie widzę rzeczowego uzasadnienia dla takich modyfikacji.

Druga kwestia, to pomijanie z reguły informacji o narodowości poszczególnych osób. Wymienieni wyżej Węgrzy — słusznie umieszczeni w słowniku, gdyż ich biografia była mniej lub bardziej związana ze Słowacją — mogą być zidentyfikowani jedynie pośrednio, dzięki treści haseł i np. wyłącznie węgierskiej bibliografii ich opublikowanych prac. W innych przypadkach trzeba pewnej wiedzy niezależnej od słownika, albo skłonności detektywistycznych. Tak np. o tym, że działacz Komunistycznej Partii Czechosłowacji Štefan Major był Węgrem domyślamy się na podstawie paru szczegółów jego biografii. Spotykamy jednak wyjątki, gdyż w hasle Miškovský Viktor autor zaznaczył, że wywodził się z polskiej rodziny szlacheckiej.

Zaznaczyć warto także ciekawostkę dotyczącą Polski: w słowniku znajdujemy Polę Negri, gdyż ojcem jej był Juraj Chalupiec, słowacki wędrowny druciarz.

W sumie „Słowacki Słownik Biograficzny” uznać należy za dzieło wartościowe. Niezależnie od walorów informacyjnych i naukowych świadczy ono dobrze o uczonych słowackich, którzy zdołali pokonać liczne przeszkody i nawet w niesprzyjających warunkach politycznych potrafili stworzyć solidne naukowe wydawnictwo.

Jerzy Tomaszewski

Henryk Mierzwiński, *Dzieje Kocka do roku 1939*, Stacja Naukowa Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych w Białej Podlaskiej, Warszawa 1990, s. 288.

Kock i jego wielowiekowe dzieje domagały się od lat rzetelnego, opartego na naukowych podstawach opracowania. W okresie międzywojennym 36-stronicową monografię napisał Jan Stanisław Majewski, historyk-amator, popularyzator dziejów Ziemi Łukowskiej¹. Pracę Majewskiego trudno określić mianem nauko-